

Kapitán Hornblower, můj přítel z Královského námořnictva

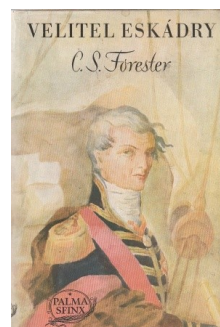
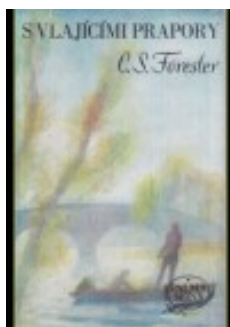
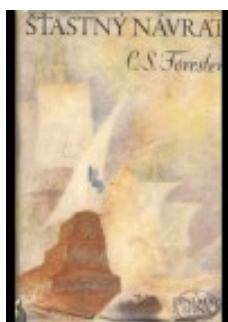
Určitě nejsem sám, komu už leze krkem psát stále dokola jen o koronaviru, o tom, jestli přišli ti, kteří přijít měli, zda opatření proti pandemii jsou nebo nejsou účinná a kdo za to může. Myslím si, že je na čase napsat o něčem, co nejen mně, ale hlavně čtenáře přivede na jiné myšlenky. Třebas o britském námořním důstojníkovi, který je přinejmenším stejně slavný jako admirál Nelson, přestože nikdy nežil, poněvadž je hlavní postavou série námořních románů z pera spisovatele C. S. Foreстера (1899–1966).

Zdaleka nejsem sám, kdo ho pokládá za svého přítele, poněvadž kapitán Horatio Hornblower je oblíbeným společníkem statisíců čtenářů po celém světě, především kluků od deseti do devadesáti let. Jeho dobrodružství na moři byla přeložena do všech významných jazyků a k jeho obdivovatelům patřili jak Ernest Hemingway, tak Winston Churchill. Gene Roddenberryho inspiroval k vytvoření Star Treku a postav Jamese T. Kirka a Jeana-Luca Picarda (a jeho jméno nese kosmická bitevní loď NCC-1603 třídy „Sovereign“), spisovateli Davidu Weberovi zase posloužil jako vzor pro jeho hrdinku, důstojnici hvězdné floty Honor Harringtonovou v románech o galaktických konfliktech, a astronauti Apolla 17 nazvali kráter nedaleko místa přistání Horatio na počest Foresterova hrdiny.

Ztracen navždy

Bylo mi devět, deset, když rodiče usoudili, že si mohu Hornblowera přečíst. Táta měl v knihovně tři prvně napsaná díla, která v letech 1947–1948 v překladu A. J. Urbana vydalo nakladatelství Sfinx v edici Palma. Otevřel jsem *Šťastný návrat*, přečetl první větu, „Nedlouho po úsvitu přišel kapitán Hornblower na zářovou palubu *Lydie*“, a byl ztracen, nyní už 67 let. Do měsíce jsem měl přečteny i další dva díly, *Řadovou loď* a *S vlajícími prapory*, a pak jsem ty tři knížky četl pořád dokola.

Na Mikuláše 1957 nebo 1958 jsem kromě obvyklých sladkostí dostal také plochý balíček, v němž podle omaku byla knížka. A opravdu tam byla. A jaká! *Velitel eskadry*, čtvrtý svazek hornblowerovské ságy v překladu Arnošta Šulce, který vydalo nakladatelství Sfinx v roce 1949. Kde ji deset let po vydání a po první pětiletce, kdy podobné knihy šly do stoupy, táta sehnal, ví jen on a pánbu. A tak jsem po příbězích, v nichž kapitán Hornblower velel fregatě *Lydie* o 36 dělech s úkolem podnítit ve Střední Americe revoluci proti Španělům, poté s řadovou lodí *Sutherland* o 74 dělech napadal příbřežní komunikace Napoleonovy armády ve Španělsku, po porážce od čtyřnásobně silného nepřítele uprchl ze zajetí a vítězně, „s vlajícími prapory“, se vrátil do Anglie, si konečně přečetl, jak ve funkci komodora velí eskadře na Baltu, která po vpádu Napoleona do Ruska v roce 1812 pomáhá bránit Rigu proti X. sboru maršála MacDonalda. Netušil jsem, že v téže době za Železnou oponou píše C. S. Forester další díly hornblowerovské ságy, v nichž se vrací k počátkům námořní kariéry svého hrdiny.

Polská výpomoc

Starší čtenáři z Brna si možná vzpomenou, že u společného ústí ulic České a Veselé se na té poslední jmenované nacházela za minulého režimu prodejna Poštovní a novinové služby, kde se daly předplatit zahraniční časopisy. Trvalo rok, než se uvolnilo místo na seznamu předplatitelů polského měsíčníku *Morze*, zaměřeného na různé aspekty mořeplavby, a já zažil svátek, když jsem si v lednu 1961 mohl jít pro první číslo. A někdy po roce 1970 jsem překvapeně zíral na povídku o kadetu Hornblowerovi, která se v časopisu objevila. Ona to nebyla jen povídka, ale kapitola z knížky *Kadet Hornblower* s poznámkou, že ji chystá k vydání nakladatelství *Wydawnictwo morskie* v Gdaňsku a po ní další svazky hornblowerovské ságy, které stihl C. S. Forester do své smrti v roce 1966 napsat. A podle tohoto seznamu jsem si pak knížky objednával v prodejně Zahraniční literatury na náměstí Svobody. V letech 1974 – 1985 jsem si tak pořídil sedm hornblowerovek alespoň v polštině, když anglické originály byly prakticky nedostupné. Včetně nedopsaného jedenáctého dílu *Hornblower a krize*, který Poláci vydali v jednom svazku s *Hornblowerovskou příručkou*. A ta mi umožnila pohroužit se do hornblowerovského světa ještě hlouběji. Jednak obsahovala mapky akcí ke všem jedenácti knihám a pak „Hrst osobních zpovědí“, v nichž autor uvedl, jak Hornblowera psal a co ho k tomu přivedlo. V té době jsem sám začal psát a teprve dnes vidím, jak velký přínos pro mne znamenal pohled do jiné autorské kuchyně.

Hollywoodské preludium

Cecil Louis Troughton Smith začal psát pod uměleckým pseudonymem C. S. Forester v roce 1921 poté, co odešel ze studií medicíny. První román vydal v roce 1924 („Královské rukojmí“), ale psal též populárně historické knihy z poloostrovní války, jak Britové nazývají tažení vévody Wellingtona z Portugalska přes Španělsko do Francie v letech 1807–1814.

Počátkem 30. let byl Forester řadovým literátem, ne neúspěšným, ale také žádným autorem bestsellerů. A pak došlo k souběhu několika událostí. V Hollywoodu se prosadil zvukový film a místní producenti pocíťovali nedostatek literárních scénářů s kvalitními dialogy. Tehdy tam byl na návštěvě britský romanopisec Hugh Walpole (1884–1941) a na dotaz, zda by mohl doporučit nějakého britského autora jako scénáristu, uvedl C. S. Forester, aniž by se osobně znali. Forester opravdu nabídku dostal, přijal ji a od roku 1934 začal pracovat na scénářích pro americké producenty. Nepadli si však do noty, Foresterovi vadily jejich neustálé zásahy do práce, přestože o jeho kvalitách scenáristy nelze pochybovat – po válce byly podle jeho scénářů natočeny tak ikonické filmy jako *Africká královna* s Katherine

Hepburnovou a Humphreyem Bogartem nebo *Dělo* (též s titulem „Pýcha a vášeň“) s Carym Grantem, Frankem Sinatrou a mladičkou Sophií Loren.

Forester tedy neuspěl, naštěstí pro všechny fanoušky kapitána Hornblowera, protože kdyby ano, hornblowerovskou ságu bychom neměli. A tak se stalo, že když si po roce amerického pobytu Forester všiml oznámení v místních novinách, že příští den švédská nákladní loď *Margaret Johnson* odplouvá s nákladem a cestujícími ze San Pedra podél západního pobřeží Střední Ameriky do Panamského průplavu a pak přes Atlantik do Anglie, uvědomil si, že má Hollywoodu plné zuby – a zakoupil si lodní lístek.

Opravdu narozen na moři

Bylo to období sklizně kávy a *Margaret Johnson* líně plula od jednoho malého přístavu k druhému a brala na palubu pytle kávových zrn. Pro Forestera to znamenalo šest týdnů nicnedělání, ale mozkou neporučíte. V tom Foresterově se začaly rojit myšlenky o úpadku španělského amerického impéria za napoleonských válek, které pak vedlo ke vzniku středo- a jihoamerických nezávislých států, o Španělech jako Bonapartových spojencích a jejich změně stran v roce 1807. To provokovalo k otázkám. Podnikla by britská admirálie nějakou akci, kdyby se v tomto odlehleém koutě světa vyskytl člověk, byť šílený tyran, který by zahájil vzpouru proti španělské nadvládě? A kdo by mohl být protihráčem takového člověka, když na protilehlém atlantickém Pobřeží moskytů málem přišel o život mladý Nelson?

Když *Margaret Johnson* proplula Panamou, podoba britského kapitána, který je vyslán, aby povstalcům tajně dodal zbraně, začala nabývat obrysy. Další otázka zněla: Jakou roli by v jeho kariéře mohla hrát třeba podpora Wellesleyova klanu v čele s vévodou Wellingtonem? Vždyť v georgiánském námořnictvu potřeboval každý důstojník politickou podporu, pokud měl být povyšován. Co když se kapitán zamiluje do vévodovy sestry, která při návštěvě přítelkyně v Západní Indii padne do španělského zajetí a poté, co Španělé změní stranu, ji osud zavane na palubu britské fregaty, připravující se k boji se silnějším protivníkem?

Když se švédská nákladní loď blížila k Azorám, měla postava britského kapitána již pevné kontury. Je to osamělý člověk, osamělý nejen svou povahou, ale též nedělitelnou pravomocí velitele válečné lodě. Ta loď musela mít velikost fregaty, aby zvládla plavbu nonstop kolem poloviny zeměkoule, a proto musel být hlavní hrdina kapitánem s patentem, neboli kapitánem na seznamu britské admirality, perfekcionista na prahu čtyřicítky. A zápletky bude spočívat v tom, že se stane obětí svého vlastního perfekcionismu. Forester z věstníků *Naval Chronicle*, které vydávala britská admirálie v letech 1790–1820, znal průběh vyhlášení gentské mírové smlouvy v prosinci 1814 mezi Británií a USA, která ukončila válku 1812. Nabývala platnost ne k jednomu datu, ale postupně po celém světě, v závislosti na tom, jak tehdejší komunikační prostředky umožňovaly její šíření. Proto se stalo, že bitva u New Orleansu, v níž americký generál Jackson porazil 8. ledna 1815 britské jednotky, se odehrála 18 dní po podepsání mírové smlouvy v Evropě, ale více než měsíc před její ratifikací Kongresem USA. A něco podobného se stane Foresterovu kapitánovi; předá povstalcům zbraně a dobytou 50dělovou loď *Natividad*, aniž ví, že Španělé po vpádu Bonapartových jednotek do své země přešli na stranu Britů. Nezbyvá mu, než aby znovu bojoval s *Natividad*, což je vyvrcholením děje.

Když *Margaret Johnson* míjela maják Bishop Rock u vstupu do Lamanšského průlivu, neměla hlavní postava ještě jméno. Forester ji v duchu nazýval „on“. Teď pro toho samotářského podivína, který se pokládá za zbabělce a je přesvědčen, že hrdinu jen hraje, aby

Knihovna

ho neprokoukli jeho důstojníci a mužstvo, pro člověka, který se stydí za chudobu a trpí komplexem méněcennosti vůči šlechtě, potřeboval jméno. Napřed ho napadlo křestní Horatio. Nikoli podle Nelsona, ale podle Shakespeara Hamleta. A pak už bylo přirozené připojit příjmení Hornblower, příjmení poněkud výstřední jako hrdina sám, neboť česky znamená trubač. A když *Margaret Johnson* zakotvila v Anglii, kapitán Horatio Hornblower z britského Královského námořnictva byl na světě.

Globální celebritou

Román *Šťastný návrat* vyšel v únoru 1937 a v dubnu téhož roku v USA pod názvem „Bubnovat na poplach“. Měl takový úspěch, že vydavatelé po obou stranách Atlantiku okamžitě žádali další pokračování. *Řadová loď* vyšla v dubnu 1938 a v listopadu téhož roku kniha *S vlajícími prapory*. Za druhé světové války pracoval autor jako válečný korespondent (vytěžil z toho román *Křižník Artemis*), ale na Hornblowera nezapomněl. Kromě tří povídek napsal další román *Velitel eskadry*, který vydal v březnu 1945. Svým námětem – komodor Hornblower pomáhá se svou eskadrou ruské armádě zabránit postupu severního křídla Napoleonovy armády na Petrohrad – je nepochybně ozvěnou spolupráce západních spojenců se Sovětským svazem za druhé světové války.

Vzniklá tetralogie svým romantismem a námořně dobrodružným charakterem dokonale vyhovovala poválečné době s přáním co nejdříve zapomenout, takže rychle došlo na překlady do všech světových jazyků. Též se dočkali čeští čtenáři, ale vydávání dalších svazků zatrhl komunistický převrat v roce 1948. Na Západě tomu bylo jinak, zde si Hornblower získal tisíce fanoušků, což v roce 1951 přimělo produkci Warner Bros. k natočení barevného velkofilmu „Kapitán Horatio Hornblower“ s Gregory Peckem v hlavní roli a s Virgínií Mayo v roli lady Barbary Wellesleyové, fiktivní sestry vévody Wellingtona a osudové lásky hlavního hrdiny.

Film podnítil další čtenářský zájem a tlak nakladatelů na autora d té míry, že až do konce života pokračoval v psaní dalších hornblowerovských příběhů. K románům *Lord Hornblower* (1946), *Kadet Hornblower* (1950) a *Poručík Hornblower* (1952) se v roce 1953 připojila kniha *Hornblower a jeho loď Atropos*, v roce 1958 *Hornblower v Západní Indii*, jež uzavírá námořní kariéru hrdiny, nicméně v roce 1962 skočil autor na její počátek knihou *Hornblower a jeho loď Hotspur*, v níž titulní postava poprvé velí jako komandér válečné šalupy. Forester ještě rozepsal příběh *Hornblower a krize*, ale smrt v roce 1966 mu zabránila jej dokončit.

Mezitím se Hornblower stal světovou celebritou a prokázal, že od dob Daniela Defoa, Tobiase Smolletta a Fredericka Marryata neztratily námořní romány na přitažlivosti. C. S. Forester byl po celý život věrný britskému nakladateli Michaelu Josephovi, mimochodem zakladateli edice Penguin, ale jakou hřivnu představuje námořní beletrie, si uvědomili za oceánem, když po Foresterově smrti americké nakladatelství Lippincott přišlo s nápadem na nový cyklus námořních románů z napoleonských válek. V osobě britského romanopisce Patricka O'Briana našlo vhodného tvůrce a v roce 1969 vydalo jeho knížku *Master and Commander* (česky *Velitel šalupy*), první svazek série o kapitánu Jackovi Aubrey a doktoru Maturinovi. O rok později vyšla kniha v britském nakladatelství Harper Collins a otevřela si cestu do světa. Oproti jedenácti svazkům hornblowerovské ságy stihl O'Brian (1914–2000) napsat dvacet dílů svého cyklu, který není omezený jen na námořní dobrodružství, ale líčí georgiánskou společnost mnohem širěji než Forester, a díky postavě doktora Maturina má přírodovědné a špionážní odbočky.

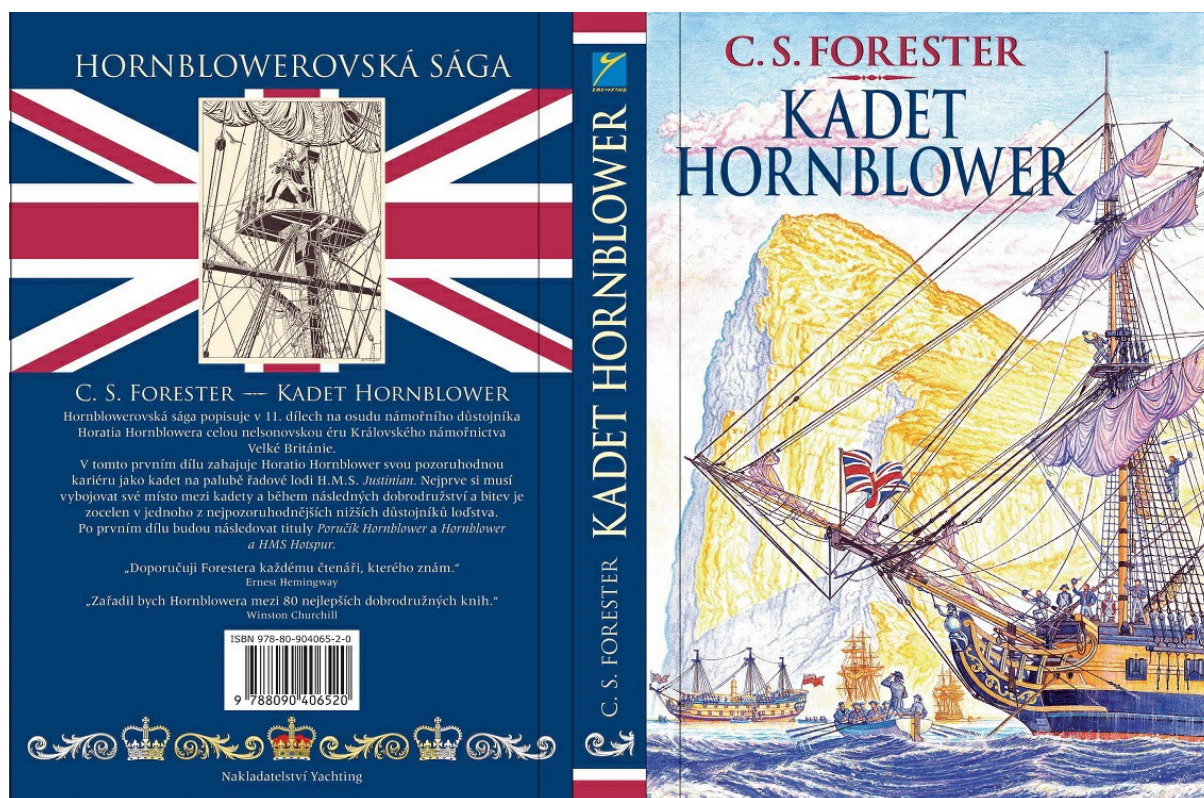
Česká smůla kapitána Hornblowera

V Československu přirozené vydávání dalších děl hornblowerovské ságy přerušil komunistický převrat v roce 1948. I původní tetralogie však stačila, aby si Hornblower získal mnoho českých fanoušků, mezi něž též patřil zesnulý geniální překladatel Pratchettovy *Zeměplochy* Jan Kantůrek. Když se v 90. letech široce otevřely publikační možnosti, spolu s dalšími příznivci, sdruženými v nakladatelství *United Fans*, přispěl k rozhodnutí vydat celou hornblowerovskou ságu. Je třeba předeslat, že tato sága má dvojí chronologii, takže jednotlivé svazky se mohou buď vydávat v pořadí, jak je Forester napsal, nebo v biografické posloupnosti hlavního hrdiny.

Bohužel, i bez ohledu na to, že jeden ze spolumajitelů nakladatelství *United Fans* vytuneloval, k vydavatelskému neúspěchu hlavně přispěla marketingová chyba – rozhodnutí začít vydávat Hornblowera podle chronologie, jak byly knížky psány, takže se znovu začalo se *Šťastným návratem* (1998) a pak už se podařilo pouze vydat *Řadová loď* (2004), byť v nových překladech Leonida Křížka. Zcela se promeškal reklamní efekt, jakým mohlo posloužit uvedení TV seriálu Hornblower na ČT 1 v roce 2000 a 2003, který vychází z dodatečně napsaných, ale v chronologii hlavní postavy prvních knih *Kadet Hornblower* a *Poručík Hornblower*.

Nyní se však blýská na lepší časy. Vydavatel jachtařských příruček Jiří Zindulka se rozhodl ve svém nakladatelství *Yachting* vydat celou hornblowerovskou ságu a doufejme, že napotřetí to vyjde. Tentokrát se začalo v chronologii hlavního hrdiny a kniha *Kadet Hornblower* v překladu Leonida Křížka a s ilustracemi Milana Fibigera bude v dubnu 2021 na trhu a *Poručík Hornblower* se chystá do tisku. Na obou se podílím jako odborný spolupracovník, mnohem poučeněji, než tomu bylo u knížek nakladatelství *United Fans*. Následovat by měly svazky *Hornblower a jeho loď Hotspur*, *Hornblower a jeho loď Atropos* a pak další, až k závěrečné knize *Hornblower v Západní Indii*.

Proč Hornblower

Kapitán Hornblower je mým společníkem už více než 65 let a snad tedy dokážu odpovědět na otázku, proč jeho sága patří k nejoblíbenějším námořním románům na světě, jež nechyběly na nočních stolcích politiků a slavných osobností. V první řadě je to dokonale a do všech podrobností vyličené magické prostředí válečné plachetnice s veškerým, někdy bezohledným chodem služby a bojovými akcemi za napoleonských válek, včetně bojů muže proti muži při abordážích. A pak je tu moře ve všech proměnách, od tišin s únavným zmítáním lodě na mrtvých vlnách přes rozjařující plavby v pasátech až k zuřivým bouřím, které jsou stejně nebezpečné jako po zuby ozbrojený nepřítel. Kromě bitev jsou zde popsány riskantní nájezdy lodních člunů na nepřátelské pobřeží, tajné operace, útoky ze zajetí a další kritické situace, na první pohled beznadějně. To by však samo o sobě nestačilo, kdyby do protikladu této drsné reality nebyl postaven hrdina s myšlením moderního člověka 20. století, a to se všemi svými pochybnostmi a lidskými slabostmi, takže se s ním každý čtenář snadno ztotožní. Přitom ale tento hrdina čtenáře jistým způsobem přesahuje. Vezměme si hned první kapitolu knihy *Kadet Hornblower*. Vždyť ten sedmnáctiletý osířelý mladík se uvede jako směšná figura, když trpí mořskou nemocí na zakotvené lodi. Ale na straně druhé, když se dostane do sporu s přestárlým kadetem Simpsonem a nezbyvá než tohoto vynikajícího střelce vyzvat na souboj, aby neztratil čest, vyžádá si na první pohled šílenou podmínku – budou losovat pistole, z nichž jedna bude nabitá a druhá prázdná, a bude se střílet na vzdálenost jednoho yardu! Ve skutečnosti je to nanejvýš racionální rozhodnutí, které jeho šanci, když je nezkušený střelec, zvyšuje na 50 procent. A to je pro Foresterova hrdinu typické, na straně jedné má tytéž slabosti jako každý smrtelník, na straně druhé si uchovává chladný rozum i v těch nejkritičtějších situacích, dokáže si racionálně spočítat svoje šance a z tohoto výpočtu

Knihovna

vytěžit maximum – najít v situaci logickou skulinu a tu využít. Ačkoli by protestoval, je humanista, který nenávidí bičování a vidí v námořnících lidské bytosti, neboť opět racionální úvahou dospěl k přesvědčení, že šance na profesní postup a vůbec na přežití v boji si zvýší jen dobrovolnou podporou posádky a nikoli poslušností vynucenou krutými tělesnými tresty. A pak je tu velké tajemství smrti kapitána Sawyera z románu *Poručík Hornblower*, které si C. S. Forester sice odnesl do hrobu, ale ve skvělé mystifikaci „Život a doba Horatia Hornblowera“ odhalil v roce 1970 britský námořní historik C. Northcote Parkinson.

V celém žánru námořní literatury nenalezneme tak psychologicky propracovanou, ale o to čtenářsky přitažlivější postavu, jako je Hornblower. Ti čtenáři, kteří ho již znají, to vědí, a nyní mají možnost se účastnit na jeho prvních námořních dobrodružstvích. A ostatní milovníci dobrodružné literatury se mohou s touto výjimečnou literární postavou seznámit na prahu její kariéry a jako já v ní získat věrného přítele a společníka, který je vždy po ruce, protože stačí sáhnout jen do knihovny, a který se tiše a bez odporu odporoučí, když knížku prostě vrátíte na poličku.

František „Mrož“ Novotný

Na závěr pár adres, na nichž si můžete Kadeta Hornblowera objednat.

[vyhledávání \(seqoy.cz\)](http://seqoy.cz)

[vyhledávání \(krakatit.cz\)](http://krakatit.cz)

[Kadet Hornblower - C.S. Forester | Knihy Dobrovský \(knihydobrovsky.cz\)](#)